

P-05-1079 Dylid diogelu Gwarchodfa Natur Cynffig gan ddefnyddio pwerau prynu gorfodol

Y Pwyllgor Deisebau | 26 Ionawr 2021
Petitions Committee | 26 January 2021

Cyfeirnod: RS20/14837-3

Rhif y ddeiseb: P-05-1079

Teitl y ddeiseb: Dylid diogelu Gwarchodfa Natur Cynffig gan ddefnyddio pwerau prynu gorfodol

Geiriad y ddeiseb:

Mae un o'r gwarchodfeydd natur gorau yng Nghymru o dan fygythiad.

Mae angen rheoli'r cynefinoedd twyni tywod o bwysigrwydd rhyngwladol yng Nghynffig, neu fel arall byddant yn colli eu gwerth eithriadol. Cyngor Pen-y-bont ar Ogwr oedd yn gwneud y gwaith hwn ers blynyddoedd lawer, ond bu'n rhaid iddo roi'r gorau i'r gwaith oherwydd pwysau ariannol.

Nid yw perchennog y safle, sef corff cyfrinachol ac anatebol o'r enw Corfforaeth Cynffig, wedi bod yn barod i gytuno ar unrhyw gynlluniau ar gyfer y dyfodol. Efallai mai prynu gorfodol yw'r unig ddewis sydd ar ôl.

Caiff twyni tywod Cynffig eu cydnabod fel Ardal Cadwraeth Arbennig, sef dynodiad cadwraeth natur mwyaf Ewrop.

Mae gan Gorfforaeth Cynffig statws elusennol, ac felly mae'n ofynnol iddo, yn ôl y gyfraith, wneud penderfyniadau er budd y cyhoedd. Bu Cyfoeth Naturiol Cymru, sef asiantaeth cadwraeth natur cyhoeddus y wlad, yn ceisio trafod gyda'r gorfforaeth i sicrhau dyfodol y safle, ond mae'r trafodaethau hyn wedi cyrraedd pwynt amhosibl ei ddatrys. Nid yw'r Gorfforaeth wedi bod yn barod i gytuno i unrhyw un o'r opsiynau a ginigwyd, am resymau sy'n aneglur. Mae'n bryd i'r penderfyniad gael ei gymryd allan o'u dwylo nhw.

Mewn achosion eithriadol, pan fydd budd amlwg i'r cyhoedd, mae gan Lywodraeth Cymru y grym i brynu'n orfodol er mwyn amddiffyn safle fel Cynffig. Nid oes yn rhaid i orchymyn prynu gorfodol fod yn gostus: nid oes gwerth masnachol i'r safle, ac felly nid oes dim rheswm pam na all Corfforaeth Cynffig ei werthu i Lywodraeth Cymru am swm enwol.

1. Cefndir

Mae Gwarchodfa Natur Cynffig yn Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA) dynodedig. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) yn nodi mai SoDdGa yw'r "safleoedd pwysicaf o safbwynt treftadaeth naturiol Cymru".

Mae'r twyni tywod ar y safle hwn hefyd wedi cael eu dynodi'n Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA).

Mae gwefan Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr, yn nodi:

Caiff yr ardal ei rheoli er mwyn sicrhau nad yw'r twyni'n cael eu llethu gan laswellt trwchus a choetir prysgoed gan golli bywyd gwyllt pwysig ac amrywiol.

Mae hefyd yn nodi nad y cyngor sy'n rheoli'r safle bellach, ond Ymddiriedolaeth Gorfforaeth Cynffig (yr Ymddiriedolaeth), sef perchennog y tir.

Mae'r deisebwyr yn dadlau bod yr Ymddiriedolaeth wedi bod yn ddywedwst am ei chynlluniau ar gyfer rheoli'r safle yn y dyfodol, ac maent yn galw ar Lywodraeth Cymru i brynu'r tir yn orfodol.

Rheolaeth y safle

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn cyhoeddi gwybodaeth yn ymwneud â [chyfrifoldebau perchnogion a deiliaid SoDdGA](#).

Mae gan bob SoDdGA ddatganiad rheoli safle sy'n nodi pam mae'r safle'n arbennig a sut y dylid ei reoli. Yn 2003, cyhoeddodd Cyngor Cefn Gwlad Cymru ar y pryd y [datganiad rheoli safle](#) (PDF, 24KB) ar gyfer Gwarchodfa Natur Cynffig. Mae'n nodi barn am y ffordd y dylid rheoli'r SoDdGA er mwyn cynnal ei ddiddordeb arbennig.

Mae [datganiad a gyhoeddwyd ar wefan yr Ymddiriedolaeth](#) yn dweud bod yr Ymddiriedolaeth a Chyfoeth Naturiol Cymru wedi cynnal trafodaethau ynghylch y potensial i Gyfoeth Naturiol Cymru ymgymryd â phrydles hirdymor y safle, ond cytunwyd na allai hyn fynd yn ei flaen.

Ar 24 Hydref 2020 [cyhoeddodd yr Ymddiriedolaeth ddatganiad](#) yn dweud:

To support the delivery of conservation work required at the reserve Kenfig Corporation Trust have decided to employ the services of a specialist who can manage the reserve with NRW providing help and support in recruiting the right candidate to the post.

NRW will work with the Trust to have a management agreement in place that will direct the working practices to support the rich variety of wildlife at Kenfig Nature Reserve.

Ar adeg paratoi'r papur briffio hwn roedd [swydd warden yn cael ei hysbysebu](#) ar gyfer y safle.

Gorchmynion Prynu Gorfodol

Mae Gorchmynion Prynu Gorfodol yn caniatáu i gorff penodol, 'yr awdurdod caffael', sydd angen caffael tir neu eiddo, wneud hynny heb gydsyniad y perchennog. Rhaid i'r awdurdod caffael allu dangos bod cymryd y tir yn angenrheidiol a bod 'achos cymhellol er lles y cyhoedd'. Nid oes gan yr awdurdod caffael y pwerau i gaffael tir yn orfodol nes y bydd yr 'awdurdod cadarnhau' yn cymeradwyo'r Gorchmyn Prynu Gorfodol. Yng Nghymru, yr awdurdod cadarnhau yw Llywodraeth Cymru.

Mae pwerau prynu gorfodol yn bodoli mewn llawer o wahanol ddarnau o ddeddfwriaeth ac yn aml maent o natur arbenigol ar gyfer y pwrpas y mae awdurdod yn ceisio caffael tir. Mae gan Gyfoeth Naturiol Cymru, a Llywodraeth Cymru, rai pwerau Gorchmyn Prynu Gorfodol. Mae Llywodraeth Cymru wedi

diweddarau ei [chanllawiau ar Orchmynion Prynu Gorfodol](#) (PDF, 2MB) sy'n cynnwys tabl (tudalen 21) sy'n dangos y gwahanol bwerau sydd gan gyrff megis Cyfoeth Naturiol Cymru.

Mae'r Gwasanaeth Ymchwil wedi llunio hysbysiad hwylus sy'n rhoi mwy o [wybodaeth gefndirol am broses Gorchmynion Prynu Gorfodol](#).

2. Camau gweithredu Llywodraeth Cymru

Yn ei llythyr at y Cadeirydd, dyddiedig 23 Rhagfyr 2020, mae Lesley Griffiths AS, Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig, yn darparu mwy o wybodaeth am faterion rheoli tir ar y safle. Dywed y Gweinidog:

Mae'r risg fwyaf o ddiraddio i'r safle hwn yn debygol o ddeillio o bori amhriodol (gormod neu dim digon), felly mae rheoli'r safle yn gysylltiedig yn y bôn â rheoli'r hawliau pori.

Mae'r llythyr yn tynnu sylw at y ffaith na allai'r Ymddiriedolaeth a Chyfoeth Naturiol Cymru ddod i benderfyniad ar fater hawliau pori, a dyna pam nad oeddent yn gallu cytuno ar brydles.

Fodd bynnag, fel y dywed y datganiad gan yr Ymddiriedolaeth y cyfeirir ato uchod, bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn helpu'r Ymddiriedolaeth i benodi warden ac yna bydd yn rhoi cytundeb rheoli blynyddol i'r Ymddiriedolaeth i ymgymryd â gweithgareddau rheoli penodol yn gyfnewid am dâl.

Nododd y Gweinidog fod Llywodraeth Cymru:

... yn obeithiol ar hyn o bryd y bydd gennym ddatrysiad erbyn y Flwyddyn Newydd, gan olygu nad oes angen ystyried prynu gorfodol ar y safle.

3. Camau gweithredu Senedd Cymru

Ym mis Hydref 2020, fe gyflwynodd Dai Lloyd AS [gwestiwn ysgrifenedig](#) yn gofyn pa gamau yr oedd Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i sicrhau bod y warchodfa natur yn cael ei rheoli. Cyfeiriodd ymateb y Gweinidog at y ffaith bod trafodaethau yn parhau rhwng yr Ymddiriedolaeth a Chyfoeth Naturiol Cymru. Awgrymodd yr ymateb hefyd y byddai prosiectau a ariennir gan Lywodraeth Cymru sy'n digwydd yng Nghynffig yn helpu i sicrhau bod ei statws fel Gwarchodfa Natur Genedlaethol yn cael ei gynnal.

Hefyd ym mis Hydref 2020, cyflwynodd Suzy Davies AS **gwestiwn ysgrifenedig** yn gofyn a oes gan Lywodraeth Cymru “bwerau i orfodi tirfeddianwyr i ddiogelu tirweddau cenedlaethol arwyddocaol ac ymgysylltu â'r awdurdodau perthnasol”. Ymatebodd y Gweinidog gan ddweud:

Although the Welsh Government does not have direct powers to compel landowners to preserve such landscapes it does, through NRW, have powers with regard to the enforcement of the UK and EU designations afforded to the site.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r briffiau hyn o reidrwydd yn cael eu diweddarau na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.